

חדר בריחה ככלי בידי הגננת

חדר פרי מנהלת גן הדרים, רחובות,
סטודנטית לתואר שני מחקרי בהוראת
המדעים, אוניברסיטת בן גוריון, מרצה
בתחום המתמטיקה לגיל הרך

למעשה, הערכה היא תהליך מתמשך ועליה להתבצע במשך כל השנה, לא רק לקראת מועד הגשת טפסים לוועדות או שיחות הורים, מאחר ויכולות הילדים מבשילות עם הזמן ויש לטפחן לאורך הדרך (שכטר וקוטליצקי, 2018). לכל גננת שיטת הערכה מועדפת, שלרוב מלווה אותה במשך שנים. משך הזמן והמשאבים הנדרשים מגננת לביצוע ההערכה הופכים את המשימה למאתגרת, ורבות דובר על הערכות חלופיות, שלא בעזרת דפי עבודה ושאלונים, אלא באמצעות משחק, תנועה ופעילויות חווייתיות.

במאמר זה ברצוני להציג שיטה חלופית להערכה: הערכת מיומנויות הילדים, בעיקר בתחום המתמטי, באמצעות חדר בריחה. פעילות בחדר בריחה מאפשרת לגננת להתבונן מקרוב בילדים, הפועלים בקבוצות קטנות, ולבחון אותם בתחומים שונים, כמעט ללא הפרעות חיצוניות. במקביל, הפעילות בחדר הבריחה מעצימה את הילדים בדרכים שונות ומגוונות. הערכה באמצעות פעילות של חדר בריחה חוסכת לגננת זמן רב, ומאפשרת לה לקיים תצפיות שאינן מתערבות ולשאוב מידע רב ומדויק על כל ילד באמצעות משחק וחוויה. במאמר זה אציג ואנתח חדר בריחה שבנית והפעלתי אצלי בגן, ואציג דוגמאות לחידות והנחיות לבניית חדר בריחה בכל תחום שבו תבחר הגננת לעסוק.

הערכת הידע והמיומנויות של ילדי הגן הוא נושא המעסיק גננות רבות. מצד אחד, יש חשיבות רבה להעריך את יכולות הילדים כבר בשלב מוקדם של שנת הלימודים, כדי שאפשר יהיה לבנות קבוצות עבודה מיטביות ולהפנות במידת הצורך לגורמים טיפוליים מחוץ לגן. מצד שני, מכיוון שלרוב ההערכות דרושות שעות של הכנה, עבודה וארגון הידע שנצבר, קיים קושי רב בביצוען בתקופה העמוסה של תחילת השנה.

בגיל הרך אנו עוסקים בהערכה מעצבת של תהליך הלמידה, שעניינה איסוף מידע ותיעוד הילדים במהלך הלמידה (תצפיות על הילדים וצילומם בפעילויות שונות, בחינת ציורים ותוצרי עבודה ועוד). תהליך ההערכה מתבצע על ידי הגננת וצוות הגן, מתוך הנחה שהערכה טובה מתבצעת על בסיס מידע שמופק מהילדים. ההערכה מהווה ביטוי ללמידתם, ומטרתה לספק משוב, להנחות את הלמידה ולעודדה. על ההערכה להיעשות בכל זמן, בכל יום ובכל הזדמנות שבה מתקיימת אינטראקציה בין הגננת לילדים. על הגננת להעריך לא רק את רמת תוצרי הלמידה, אלא גם את איכות תהליך הלמידה של הילדים, עד ההגעה לתוצר המוגמר (שכטר וקוטליצקי, 2018).

המטרה המרכזית בחדר הבריחה שבנית הייתה הערכה מתמטית. מה אפשר להעריך בתחום המתמטי? הבנת מושגים מתמטיים, ביצוע מהלכים מתמטיים בגמישות, בדייקנות, יעילות ובהלימה לנאמר ולנכתב, יכולת לנסח, לייצג ולפתור בעיות מתמטיות, יכולת לעבד מידע תוך הפעלת שיקול דעת, חשיבה לוגית ורפלקטיבית, יכולת לספק הסבר נכון ומנומק ואימוץ עמדה חיובית כלפי המתמטיקה (קליין ויבלון, 2008). יחד עם זאת, מעצם מבנה הפעילות והעבודה בקבוצות קטנות, הפגינו הילדים בחדר הבריחה גם מיומנויות מתחום האוריינות, כישורים חברתיים ותנועה, שגם אותן אפשר היה להעריך. את חדר הבריחה יש לבנות, כמובן, בדרך שתענה על הפרמטרים שהגננת מבקשת לבחון.

מדוע ההערכה חשובה, הכרחית ומצדיקה את העבודה והזמן המושקעים בה?

ההערכה נעשית על מנת לדעת מה מצבם של כל אחד מילדי הגן, הן בהשוואה לקבוצת השווים והן בהשוואה לעצמו. כך, הגננת יכולה לחלק את הילדים לקבוצות עבודה ולמידה לפי רמות הידע שלהם,

או, לחלופין, ליצור קבוצות הטרוגניות לפעילויות אחרות. ההערכה מסייעת לגננת לתכנן את המשך הלמידה: מכוונת אותה במה יש להתמקד, מבהירה לה אם יש צורך לחזור על נושאים מסוימים שכבר נלמדו ומעידה עד שליטת הילדים בחומר הנלמד. איסוף המידע ועיבודו מאפשר לגננת להעביר את המידע שצברה לגורמים מקצועיים, לפיקוח ולהורים באופן מסודר, ברור ומקצועי.

בשל אופיו הייחודי של תהליך הלמידה בגיל הרך, על כלי ההערכה להיות מותאמים לאופי הלמידה בגן ולמסגרת החינוכית של הגן. כלי ההערכה המרכזיים שבהם משתמשים בדרך כלל בגיל הרך הם תצפית, משחק, שיח מתמטי ותלקיט. ארבעה כלי הערכה אלה משולבים בעשייה היומיומית של גן הילדים, ויכולים לתת לגננת תמונה מלאה על תפקודם המתמטי של ילדי הגן (שכטר וקוטליצקי, 2018). כלי ההערכה שאתאר להלן הוא פעילות בחדר הבריחה, המשלבת משחקים, ניתוח שיח ותצפית, מה שנותן לגננת ידע רב על כל ילד/ה ובפרק זמן קצר יחסית.

מהו חדר בריחה?

חדר בריחה הוא משחק חידה, אטרקציה פופולרית למבוגרים וילדים בארץ ובעולם. במשחק זה נכנסת קבוצה של אנשים לחדר סגור, בעל נושא מוגדר, שבו עליהם לבצע משימה. בשלב הראשון מקבלים המשתתפים מידע על החדר, על העלילה, על הדמויות וכמובן על המשימה העומדת בפניהם. בחדרי בריחה שונים משימות שונות: להעביר מבחנה רדיואקטיבית לכספת, לשדוד בנק, להציל ביצת דינוזאור ועוד מגוון תרחישים שונים. לרשות חברי הקבוצה עומדת שעה אחת בלבד כדי להשלים את המשימה. מפעילי החדר עוקבים אחר המתרחש מחדר בקרה, בעזרת מצלמות, מיקרופונים ורמקולים. במידת הצורך נותנים המפעילים רמז או הכוונה כדי לקדם את הקבוצה לפתרון. בתוך החדר יש מגוון חפצים ואביזרים, חלקם

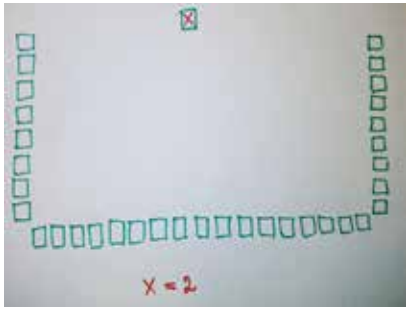
משמשים כתפאורה וחלקם רמזים. המשתתפים צריכים לשוטט ברחבי החדר, למצוא את הרמזים ולהתקדם אל עבר פתרון החידה. במצב אידיאלי, המפעילים לא מתערבים כלל והקבוצה פותרת את החידה בכוחות עצמה, בזמן העומד לרשותה.

חדר בריחה בגן הדרים

לפני כמה שנים התקיים בגני, גן הדרים ברחובות, מיום בנושא 'מסביב לעולם בשמונים יום', לפי סיפורו של ז'ול ורן. המיזם נבנה כמסע, שבו הדמות הראשית, פיליאס פוג, עוברת בין מדינות. במהלך השנה הכירו הילדים את הסיפור, למדו לקרוא מפות, הכירו מדינות ותרבויות שונות בעולם והתנסו בפתרון בעיות טכנולוגיות. את המסע תכננתי כך שנגיע למצרים בדצמבר, ואז יתמודדו הילדים עם אתגר בפירמידות. הרעיון היה להעניק לילדים חוויה שכוללת את החידות, המלכודות והאתגרים המחכים בפירמידות למי שמעז להיכנס לתוכן, כפי שמוצג בסרטים רבים. למעשה, הקמתי חדר בריחה. וכך, כשהגענו למצרים, הצגתי לילדים את אתגר חדר הבריחה: פיליאס פוג נתקע בפירמידה, וכדי שיוכל להמשיך את המסע עליו למצוא את כל הרמזים ולפתור את כל החידות בפירמידה בזמן קצוב. אם לא יעשה כן ובמועד, תפליג האונייה בלעדיו והוא לא יצליח לעמוד במשימתו - להקיף את העולם בשמונים יום.

כהכנה למסע השארתי את הגן כפי שהוא, בלי קישוטים או תפאורה מיוחדת. את דלת הכניסה לגן חסמתי בעזרת פולילגל, שבו חתכתי דלת. את הדלת החתוכה הצמדתי לפולילגל בעזרת ארבעה מנעולים רגילים הנפתחים במפתח, ומנעול אחד הנפתח בקוד מספרי. במהלך הפעילות היה על הילדים לפתור את כל החידות על מנת לגלות את כל המפתחות ואת הקוד שיפתח את המנעול האחרון. את החידות פיצרתי ברחבי הגן, במקומות נסתרים. ברקע הושמעה מוזיקה נעימה

מפה של המפגש. המפתח מוחבא מתחת לכיסא הגננת ומסומן ב-X

דומינו - הילדים קיבלו קוביות דומינו ופיסה של טפט שקוף, שאיתו הם רגילים לעבוד. על חלקי הדומינו היו מצוירים מצד אחד נקודות (בכמויות שונות) וספרות, ומהצד השני היו חלקים של תמונה. על הילדים היה לסדר את הדומינו על ידי התאמת כמות למספר. בפעילות זו יכולה הגננת לאסוף מידע על הקבוצה: מי מזהה ספרות, מי מצליח להתאים כמות למספר ולמי יש קושי או נמנע מלעסוק בזה.

דומינו של התאמת כמות למספר

לאחר שהילדים הרכיבו את הדומינו בהצלחה, היה עליהם להדביק את הטפט השקוף על החלקים ולהפוך הכל יחד כדי לגלות את התמונה. **הדומינו מורכב**

לאחר שהילדים חיברו את חלקי הדומינו והפכו את היצירה, התגלתה תמונה של ספריית הגן, שבה מסומן אחד הספרים. המפתח הודבק בצדו האחורי של הספר, על מנת להקטין את הסיכוי למציאתו באקראי.

מרגע שנכנסים הילדים למתחם המשחק, יש לגננת שני תפקידים: האחד, להשיג ולתערב במידת הצורך במתן רמזים (אם הילדים ממש נתקעים), לתווך מצבים חברתיים מורכבים ולוודא שהילדים עומדים בזמנים. התפקיד השני הוא תיעוד. למעשה, נוצרת פה הזדמנות נפלאה לצפות בילדים ולהקשיב להם כמעט ללא הפרעה. במהלך הפעילות הגננת יכולה לתעד את האינטראקציות החברתיות, את התגובות הרגשיות של הילדים, את מיומנותם בפתרון החידות (גם ילד שלא פותר, אם הוא משתמש בשיח מתמטי, למשל, ניתן לדעת מהי רמתו בתחום). השאיפה היא שהגננת תהיה מעורבת כמה שפחות, ולכן חשוב שסוג המשימות יהיה כזה שהילדים מכירים והתנסו בו בעבר. בנוסף, מאחר שהמשימות בחדר הבריחה הן ללא מלל, הילדים אמורים להבין מה עליהם לעשות גם מבלי שמישהו יקרא באוזניהם את החידות.

אילו משימות קיבלו הילדים?

קריאת מפה - מכיוון שהילדים למדו בגן לקרוא ואף לצייר מפות, אחת המשימות שעמדה בפניהם היא קריאת מפה - מפת הישיבה במפגש. רוב הגננות היו מזהות את המפה מיד, אך הילדים חשבו כי מדובר בקוביות או בחפצים קטנים אחרים, שמסודרים כפי שהם מוצגים במפה, וחיפשו אותם. משלא מצאו, חשבו על כך שוב, ואז הגיעו למסקנה שמדובר במפת המפגש ובכיסא הגננת. כך, הם ניגשו לכיסא הגננת, הפכו אותו ומצאו את המפתח. מפעילות הילדים במשימה מסוג זה, הגננת יכולה לדעת מי מהם יודע לקרוא מפה, להתבונן בה ולנתח את המידע שמופיע בה.

ליצירת אווירה של הרפתקה והאורות היו כבויים למחצה. את הפעילות בחדר הבריחה ביצעה כל פעם קבוצה של שישה ילדים. הילדים נכנסו לגן דרך דלת החצר שנוותרת פתוחה, בעוד שאר הילדים שיחקו בחצר. כל קבוצה שעמדה להיכנס קיבלה הנחיות: משך הזמן העומד לרשותכם הוא חצי שעה, אין צורך לפזר את מרכזי הפעילות על מנת למצוא את המטלות, את דלת הפוליגל יש לפתוח אך ורק בעזרת המפתחות ובעזרת הקוד המספרי. בנוסף, נאמר לילדים שמספר הרמזים שעליהם למצוא הוא כמספר השולחנות המפוזרים במרחב הגן (כלומר, היה עליהם למנות את השולחנות).

על כל שולחן הנחתי רמז אחד בלבד. על מנת שהרמזים לא יתערבבו ויקשו במציאת הפתרון, מיקום המפתח סומן ברמז כ-X. בתחתית הרמזים הופיע סימון: $1=X$ אומר שהמפתח שמצאתם בנקודת ה-X יפתח את מנעול מספר אחד, $2=X$ יפתח את מנעול מספר 2 וכן הלאה.

חלק חשוב בהנחיות היה להזכיר לילדים את העלילה ואת המטרה: הצלחה בפתרון החידות תעזור לפיליאס פוג לצאת בזמן מהפירמידה ולהגיע לאונייה. הצלחתו של פיליאס פוג תלויה רק בהם! הילדים התגייסו מיד למשימה. מניסיוני, מסגרת הסיפור החווייתי יוצרת את מעורבות הילדים. בלי מסגרת הסיפור אין להם עניין בפתרון החידות ובהשתתפות בפעילות. בנוסף, הסברתי לילדים שרק עבודה בשיתוף פעולה תביא אותם לפתרונות הנכונים בזמן הקצוב, ושלחתי אותם להתחיל למצוא את הרמזים.

דניאל פותח את אחד המנעולים שנועלים את דלת הפוליגל

כשהופכים את הדומינו מתגלה תמונה של הספרייה, שבה מסומן אחד הספרים. בגבו של הספר המסומן - המפתח הבא

קלפים - על שולחן פוזרו קלפים, שמצדם האחד תמונות של אתרים בעולם, דגלים וסממנים של מדינות שבהן 'ביקרנו' לפני שהגענו למצרים, ומצדם השני ספרות. רוב הספרות נכתבו בצבע ירוק, ורק שלוש ספרות נכתבו באדום, כחול וסגול. קלף נוסף יוצא דופן היה קלף הקוד, שעליו הופיעו שלוש נקודות בצבעים אדום, כחול וסגול. צד הקלפים עם התמונות נועד להיות מסתתרת, אך מכיוון שרוב הילדים התחילו למיין את התמונות, אפשר היה ללמוד פרטים נוספים על הילדים. חלק מהילדים הציעו למיין לפי נושא (אתרים, דגלים), אחרים הציעו למיין לפי מדינה, והיו שהציעו למיין לפי מה שקיים בארץ ישראל ומה במדינות אחרות. כך אפשר היה ללמוד על הידע של הילדים בנושא חלוקה לקבוצות, מיון והכללה.

כאשר הבינו הילדים שעליהם להתייחס דווקא לספרות הנמצאות על צדם השני של הקלפים, החל ביניהם שיח, שבאמצעותו אפשר היה ללמוד מי מהילדים מזהה ספרות, מי מכיר את עקרון הדגם, מי מכיר צבעים ועוד.

קלפים שעל צדם האחד תמונות של דגלים ואתרים בעולם, ובצדם האחר ספרות

לבסוף הבינו הילדים שעליהם לסדר את הספרות יוצאות הדופן בצבען לפי קלף הקוד. כך הם קיבלו קוד מספרי, שבאמצעותו הצליחו לפתוח את מנעול הקוד שעל הדלת, זה שהוזכר בתחילת המסלול.

סימון הספרות על צדם השני של הקלפים וקלף הקוד עם הנקודות

פאזל - את הפאזל חילקתי לצורות גיאומטריות שונות (לא צורת החיתוך האופיינית של פאזל), כאשר המטרה הייתה לבדוק את הידע של הילדים בגיאומטריה. במהלך ההרכבה שוחחו הילדים ביניהם והשתמשו במושגים כמו משולש, ריבוע ועיגול. בכמה מקרים אפשר היה להבחין שהילדים מבקשים צורה מסוימת, אך בפועל מתכוונים לצורה אחרת. מקרים כאלה הם איתות לגננת לבדוק לעומק עם הילד המדובר את נושא הצורות.

פאזל של צורות גיאומטריות מיוחדות

לאחר שהילדים הרכיבו את הפאזל, הם קיבלו תמונה של מרכז החקר בגן, שבה סומן הטרייום. בתוך החול שבטרייום,

על הילדים היה למצוא מפתח המסומן ב-X מבין עשרות המפתחות שהיו בחול. רק הוא פתח את אחד המנעולים שעל דלת הפוליגל. בצפייה בילדים בפעילות זו, הגננת יכולה ללמוד מי מהילדים מזהה צורות פשוטות וצורות מורכבות יותר, מי מהילדים נמנע מלעסוק בנושא הצורות או אינו משיים נכון. חיפוש המפתח בחול גם הוא יכול לספק מידע, למשל, ילדים שנמנעים ממגע עם החול, ייתכן שיש להם קושי בוויסות חושי.

הטרייום במרכז החקר, שבו חול ומפתחות

מיון לפי גודל וצבע - בחידה זו, על הילדים היה למיין מפתחות שמצאו בכוס חד-פעמית במרחב הגן ולהניחם על טבלה. הילדים יכלו אמנם להתאים את המפתח לצורה שמופיעה בטבלה, אך זה היה לוקח להם הרבה יותר זמן. בתחילה ניסו הילדים לפעול כך, אך לאחר ניסוי וטעייה הבינו שעליהם לפעול בדרך אחרת, והתחילו למיין לפי גודל וצבע. לבסוף סדרו הילדים על הטבלה את המפתחות וגילו איזה מפתח צריך להיות מונח על הציור עם ה-X. מפתח זה הוא שפתח את המנעול. למרות שלנו זה נראה לפעמים פשוט יותר, אפשר לחפש רק את המפתח המסומן, הילדים רואים את הדברים באופן שונה ורוצים לפתור את החידה עד סופה. לכן הם יסדרו את כל המפתחות גם כשיש בידיהם את התשובה. חשוב לאפשר לילדים למיין את המפתחות ולסדרם בנחת, כי רק כך

הילדים הולכים בתוך סולם חבלים אל עבר הקונוסים בשביל שמקיף את הגן

העצמה ושיתוף פעולה - בחדר

הבריחה הכרחי לשתף פעולה. ברגע שמוגדרת לילדים מטרה משותפת, הם מבינים שעל מנת לנצח הם צריכים לעבוד יחד ולא להתחרות זה בזה. כך מקבלת הגננת תמונה טובה לגבי הכישורים החברתיים של הילדים ויכולת ההתמודדות הרגשית שלהם. כדי שהילד יהפוך למבוגר שמסתדר בעולם חשוב לייצר עבורו הזדמנויות להתנסות בשיתופי פעולה ובעבודת

צוות. תחושת ההעצמה גם היא משמעותית. גם אם לא נצליח להעריך את כל מה שרצינו במהלך חדר הבריחה, גם אם ילד מסוים לא ישתתף במשחקים ולא נוכל לדעת מה רמת הידע שלו בתחומים השונים, עדיין חשוב שיצא בתחושה חיובית, תחושה של הגשמה, תחושה שתעצים

אותו ותעודד אותו לפעם הבאה. באחת הפעמים שהפעלתי את חדר הבריחה, אחד הילדים קפא בסיטואציה. הוא היה מוצף בהתרגשות; לא דיבר, לא חיפש, לא השתתף. לאחר כמה דקות החלטתי לתת לו תפקיד: הוא יהיה אחראי לפתוח את המנעולים, כאשר חברי קבוצתו יצליחו לפתור את אחת החידות. וכך היה. כל חידה שפתרו הילדים, הם העבירו לו את המפתח, והוא פתח מנעול אחר מנעול. בסיום, כששאלתי את הילדים איך היה, הוא

המתאימים בכרטיסיה. כגננת, למדתי כי הידע קיים אצלם, אבל הוא בא לידי ביטוי טוב יותר כשהם פועלים בתנועה.

יכולה הגננת להיחשף לתהליכים שהם עוברים ולאופן שבו הם מעבדים מידע ופותרים בעיות. בפעילות זו אפשר ללמוד מי מהילדים יודע למיין לקבוצות, למיין לפי גודל או צורה, מי מהילדים יודע לבצע הכללה ומי עדיין לא.

טבלת מיון מפתחות

הילדים יוצאים מהגן

הילדים עוברים בחישוקים צבעוניים

תנועה - יש ילדים שיודעים להביע את עצמם בצורה הטובה ביותר דרך תנועה ומתקשים בביטוי מילולי. עבורם, וגם עבור ילדים אחרים, שולבו משימות מוטוריות. לאחר שפתחו את דלת הפוליגל היה על הילדים לזחול ולעבור דרך חישוקים שהוצבו מצדה השני של הדלת כדי לא ליפול ל"תהום" (דמיונת כמובן). לפי סדר הצבעים שהופיעו בכרטיסיה שקיבלו ממני כשפתחו את כל המנעולים שהיו על דלת הפוליגל, בהמשך היה עליהם לעבור בסולם חבלים, לעקוף קונוסים באמצעות קפיצות עם רגליים צמודות ולזרוק קוביית כיסים, שבה בכל כיס הייתה משימה הקשורה לקפיצה. פעילות זו אפשרה לי להעריך את המוטוריקה הגסה של הילדים. מה שהפתיע אותי בעת הצפייה בילדים בשלב זה, הוא שהילדים שקודם לכן לא פעלו במטלות צבעים או צורות, היו אלה שבמשימה זו כיוונו את האחרים לאן לקפוץ, בהתאם לצבע ולצורה

דגשים לבניית חדר בריחה

להלן כמה דגשים חשובים להקמת חדר בריחה מוצלח:

יש להגדיר מטרה משותפת, כדי שהילדים יפעלו יחד ולא יתחרו זה בזה. על ידי הגדרת מטרה משותפת הילדים מבינים כי עליהם לעבוד יחד, על מנת לעמוד בזמנים ולצלוח את המשימה.

מספר הילדים האידיאלי בקבוצה הוא שישה, אם כי ניתן לקיים את הפעילות עם עד עשרה ילדים בקבוצה. יש לקחת בחשבון, שאם הקבוצה גדולה יותר, יש סיכוי סביר שהגננת לא תספיק לתעד את כל המתרחש במקביל. הרכב הקבוצות ומספר המשתתפים בכל קבוצה צריך להיקבע מראש, תוך כדי הפעלת שיקול דעת לגבי רמת הילדים והתקשורת החברתית שלהם.

כדי לתת מענה לכל ילדי הגן, יש לתכנן את החידות ברמות קושי שונות (למידה מותאמת התפתחות) ולכלול בהן מיומנויות שונות. ככל שהחידות תהיינה במגוון רחב יותר של רמות קושי ותצרכנה לפתירתן מיומנויות רבות יותר, הילדים ירגישו יותר בנוח, ישתפו פעולה וישתפו בידע.

ההפרדה בין קבוצות שכבר עברו את חדר הבריחה לבין אלה שעדיין לא, הכרחית על מנת שהילדים שיצאו מהחדר לא יגלו את התשובות לילדים שטרם נכנסו. אם לא ניתן להפריד כך, אפשר לשנות את התשובות הנכונות בין קבוצה לקבוצה. למשל, בחידת קריאת המפה אפשר להכין מראש מפות שונות כמספר הקבוצות בגן, בחידה של הקוד המספרי נשנה חלק מהספרות בקוד או את סדרן וכו'.

חשוב להקפיד על כך שלילדים תהיה היכרות מקדימה עם המשחקים והחוקים ושכל החידות תהיינה ללא מלל. ההימנעות ממלל מאפשרת לילדים לפעול באופן עצמאי, מבלי להיעזר בגננת. כך יכולה הגננת להיות פנויה להתמקד בתצפיות על הילדים בעת הפעילות.

יש לקחת בחשבון זמן התארגנות בין הקבוצות. כאשר קבוצה אחת יוצאת מהחדר, על הגננת להחביא מחדש את החידות והמפתחות, לנעול את המנעולים ולנקות מעט. גם אם פעולות אלה נראות שוליות, הן עדיין לוקחות זמן. לכן יש להקפיד על לפחות 15 דקות בין קבוצה לקבוצה.

לילדים צעירים, בני שלוש עד ארבע, אפשר לבנות תיבות בריחה, או כפי שאנו קוראים להן בגן - 'תיבות סוד'. אלו

סיפר עד כמה הוא מאושר שבזכותו כל הקבוצה הצליחה לצאת בזמן. החוויה שתלווה אותו היא חוויה של הצלחה.

גם לילדים האחרים בקבוצה הייתה זו חוויה מעשירה, מכיוון שעל מנת לעבוד בשיתוף פעולה הם נדרשו לוותר על התפקיד הנחשק של פתיחת המנעולים, אך הם הרוויחו עבודת צוות ופתרון מהיר יותר של חידות, שכן הם לא היו עסוקים בפתיחת המנעולים, אלא המשיכו לחידה הבאה.

לאחר שכל חברי הקבוצה סיימו את כל חידות המסלול, השמענו יחד קריאות עידוד והילדים קיבלו

הפתעה - מצפן;

רמז לחלק

הבא במסעו

של

פיליאס

פוג.

הילדים

התרגשו

מאוד כאשר

סיימו את מסלול

חדר הבריחה. הייתה להם תחושת מסוגלות עצמית, הנאה מעצם הניצחון

וחוויית נתינה בכך שעזרו לפיליאס פוג. עבור רבים הייתה זו גם חוויה חברתית טובה, ומעניין לציין שההיבט החברתי היה בולט במיוחד בקרב ילדים בעלי קשיים חברתיים. בחיי היומיום של הגן, פעמים רבות עסוקים הילדים בתחרות במשחקי קופסה ובמשחקי ספורט שונים.

בפעילות בחדר הבריחה, מעצם העובדה שהמטרה הייתה משותפת לכל חברי הקבוצה, היחס בין הילדים היה שונה מהרגיל. הילדים עזרו זה לזה, חיזקו זה את זה ועודדו כל ילד בשלב שבו הוא היטיב לבטא את עצמו. לאחר הפעילות, במשך שבועות רבים המשיכו הילדים לדבר על חדר הבריחה, וההורים שיתפו אותי בחדרי בריחה מאולתרים שהילדים הקימו בבית.

ילדים שחוו חדר בריחה יכולים אף לבנות חדר בריחה בעצמם. בתחילה יש צורך בתיווך רב ובעבודה בקבוצות קטנות. בניית חדר הבריחה תחולק לכמה שלבים: בניית חידה או משחק, המתבססים על משחק או חידה שהילדים נחשפו אליהם בעבר. הילדים ידונו בחידה או במשחק שברצונם להכין ויציירו את שהם רוצים לבנות. בשלב השני יש לספק לילדים אביזרים שבאמצעותם יוכלו לבנות את מה שתכננו (מפתחות, קלפים, כדורים, מדבקות וכדומה). השלב השלישי הוא משחק ניסיון: ילדי הקבוצה ישחקו במשחק שבנו ונסו לפתור את החידה. אם הכל עובד כמו שצריך, המשחק מוכן! לאחר שכל הקבוצות סיימו לתכנן את המשחקים שלהן, הגננת תבנה סיפור מסגרת, שיחבר בין כל המשחקים. כך ייווצר חדר בריחה, הכולל את כל המשחקים שהילדים תכננו והכינו. כל קבוצה תכיר אמנם את המשחק או החידה שהיא עצמה תכננה, אך לא תכיר את המשחקים והחידות שתכננו ובנו הקבוצות האחרות.

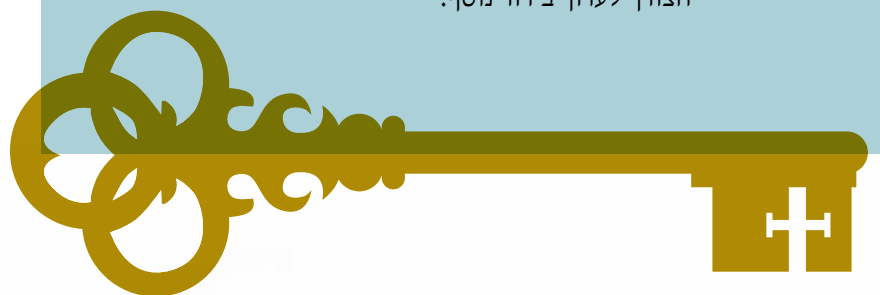
אפשרות נוספת היא **'תיבת סוד'**: אחת לשבוע, חודש או נושא תוצב במקום קבוע תיבה, שעל מנת לפתוח אותה יש לפתור חידה. קבוצה שפותרת את החידה תמצא מפתח שפותח את מנעול התיבה או קוד מספרי, שיפתח מנעול מספרים. בתוך התיבה יסתתר רמז לתיבה הבאה או הפתעה אחרת. אני אוהבת לחבר את הפרס בתיבה לנושא הנלמד, למשל: בחורף - פרס הקשור לחורף, כמו מטרייה אישית או ערכת תה; ט"ו בשבט - חומרים לראשי דשא; פורים - מתכון לאוזני המן.

לאחר התנסות עם שלוש תיבות כאלה או יותר ניתן לחלק את הילדים לקבוצות, ובכל פעם קבוצה אחרת תתכנן את החידה עבור שאר ילדי הגן. יש לדבר עם הילדים על כך שחשוב לא לגלות את הפתרון לילדים שלא תכננו את החידה! תיבת סוד יכולה להתאים גם לילדי טרום-טרום חובה, בתיווך מתאים של צוות הגן.

הן תיבות נעולות, שאפשר לפתוח רק לאחר שעונים על חידה. הצלחה בפתיחת התיבה מזכה בפרס: תפקיד בגן, רמז לחידה הנמצאת בתיבה הבאה או תכנון החידה הבאה יחד עם הגננת.

כדי שחדר הבריחה יוכל לשמש כחדר הערכה לגננת, ולא רק כחדר בריחה לילדים, חשוב להגדיר בשלב התכנון את מטרות ההערכה. כך קל יותר לתכנן משחקים מתאימים ולקיים את ההערכה בזמן אמת. בפעמים הראשונות שבהן יפעל חדר הבריחה, ייתכן שהגננת תיווכח שיש דברים שניתן ואף כדאי לשנות ולשפר, אך חשוב להבין שזה חלק מהתהליך. בסופו של דבר, לאחר כמה פעילויות כאלה, יתקבל חדר המתאים באופן הטוב ביותר להערכת הילדים, על פי המטרות שנקבעו מראש. הבנייה הראשונית היא המאתגרת ביותר, אך מי שבנה חדר בריחה פעם אחת, מהר מאוד לומד לשכלל אותו. כך, מדי שנה משמש החדר כלי נהדר, שקל לעבוד איתו, והוא מאפשר לקבל מידע רב במגוון תחומים במהלך יום אחד בלבד.

עם סיום הפעילות בחדר הבריחה, על הגננת לעבד את המידע ולהעביר אותו לטבלאות המיפויים שאיתן היא עובדת. יש לנתח את הנתונים שעלו בפעילות, ובמידת הצורך לערוך בירור נוסף.

בואו ננסה!

לפניכם השלבים לתכנון משחק לחדר הבריחה:

1 בחרו נושא מתוך תוכנית הלימודים במתמטיקה, במדעים או בתחום אחר שאותו תרצו להעריך.

2 כתבו 'שמש רעיונות': כל מה שעולה בראשכם, שקשור לנושא הנבחר.

3 חלקו את הרעיונות שכתבתם לקבוצות, לפי מכנה משותף כלשהו (התאמת כמות לספרה, זיהוי ספרות וכו') ובחרו קבוצה אחת.

4 בנו שלושה משחקים הקשורים בדרכים שונות לקבוצת הרעיונות שבחרתם. שימו לב, פרט למשחק עצמו עליכם למצוא דרך לתת רמז למיקום מפתח או למציאת קוד כלשהו.

על מנת שחדרי בריחה יהיו מהנים ויגייסו את הילדים לפעילות, צריך להיות לחדר סיפור מסגרת. גם מבוגרים נהנים יותר מחדרי בריחה עם נושא, בהשוואה לספר חידות, למשל, ללא הקשר סיפורי.

רשימת ספרות

קליין, פ' ויבלון י"ב (עורכים) (2008). ממחקר לעשייה בחינוך לגיל הרך. הוועדה לבחינת דרכי החינוך לגיל הרך. האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

שכטר, ט' וקוטליצקי, ת' (2018). למידה משמעותית מחייבת הערכה משמעותית - הערכת מיומנויות מתמטיות בגיל הרך. עלון דע-גן, 11, 86-74.

חדרי בריחה נוספים שבנית בגן במהלך השנים:

מדינת ישראל

גיבור סיפור המסגרת היה ילד בן ארבע בשם אריאל, המתעורר יום אחד ומגלה שאין כזה דבר 'ארץ ישראל' (למעשה, הוא חזר בזמן). אריאל מספר זאת להוריו והם מחליטים לבדוק את דבריו. בדואר מחכה להם מכתב מבן גוריון, המבקש את עזרתו של אריאל: רק אם יצליח לפתור את כל החידות והמשחקים, מדינת ישראל תחזור וניתן יהיה לחגוג את יום הולדתה. לאחר שהילדים פתרו את החידות ועזרו לאריאל הם קיבלו פרס: מסיבת יום העצמאות בגן.

דינוזאורים

דינו דינוזאור איבד את אימו. על מנת לחזור אליה הוא נעזר בילדי הגן כדי לזהות איזה סוג דינוזאור הוא, מהן העקבות של אימו ומאובנים המרמזים על מיקומה. בסיום מסלול חדר הבריחה קיבל כל ילד תעודת 'חוקר אמיץ'.

פורים

אסתר מבקשת את עזרת הילדים: היא רוצה להציל את היהודים, אך לשם כך עליה לגלות מי זומם נגד המלך, מה המן הרשע מתכנן ואיך מרדכי היהודי יכול לעזור. הפרס הפעם היה משתה מלכותי לילדי הגן, עם דמויות המגילה שהתארחו וסיפרו את סיפורן.

לסיכום, הילדים נהנים מאוד מחדרי בריחה, ולכן גם משתפים פעולה בצורה מדהימה. זהו כלי המקצר במידה משמעותית את הזמן הדרוש למיפויים ולהערכות, ומתאים לכל גננת, לפי הצרכים הייחודיים של הגן שלה.